

หมวด 1

ศึกษาบทบัญญัติหลักการใช้และความรับผิดชอบทางอาญา

บทนำ

ความเป็นมาของประมวลกฎหมายอาญา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย สำหรับประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมาย พ.ศ. 2499 มาตรา 3 บัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 เป็นต้นไป และมาตรา 4 บัญญัติว่า "เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้ใช้บังคับแล้ว ให้ยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา"

ที่ต้องประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาเป็นเพราะเหตุว่ากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ได้ประกาศใช้มานานแล้ว และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอยู่หลายแห่งกระจัดกระจายกันอยู่ จึงเป็นการสมควรที่จะได้จัดรวบรวมและนำเข้ารูปเป็นประมวลกฎหมายอาญาในฉบับเดียวกัน ประกอบกับเวลาได้ล่วงเลยมานานสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงไป และเพื่อให้เป็นแนวโน้มของนานาประเทศที่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอาญาเกี่ยวกับหลักการบางอย่างและวิธีการลงโทษ จึงเห็นควรให้มีการปรับปรุงแก้ไขเรื่องวิธีการลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญา

แต่เดิมก่อนมีกฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา ได้มีกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ในแผ่นดินของสมเด็จพระเจ้าอยู่ทอง เมื่อ พ.ศ. 1895 คือกฎหมายลักษณะอาญาหลวง พ.ศ. 1895 และได้มีบทบัญญัติเพิ่มเติมต่อมาอีกดังนี้

กฎหมายลักษณะลักพา พ.ศ. 1895

กฎหมายลักษณะโจร พ.ศ. 1903

กฎหมายลักษณะขบถศึก พ.ศ. 1978

กฎหมายลักษณะกรรมศักดิ์ (บทปรับ) พ.ศ. 2136

กฎหมายลักษณะวิวาท พ.ศ. 2230

กฎหมายอาญาโบราณเหล่านี้ได้ยกเลิกไปเมื่อวันที่ 1 กันยายน ร.ศ. 127 โดยกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 และกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ได้ถูกยกเลิกไปโดย
LW 206 (ก)

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499

ความมุ่งหมายของกฎหมายอาญา⁽¹⁾ กฎหมายอาญานั้นย่อมมีความมุ่งหมายทั่วไปในเบื้องต้นเช่นเดียวกับกฎหมายอื่น ที่จะควบคุมความประพฤติของบุคคลให้อยู่ในสังคมด้วยความเรียบร้อย แต่กฎหมายอาญายังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะคุ้มครองความปลอดภัยของสังคมอีกด้วย กล่าวคือ กฎหมายอาญาทำหน้าที่รักษาโครงสร้างของสังคมให้มั่นคง และรักษาความสงบสุขให้แก่สมาชิกของชุมชนโดยรวม ในการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายที่รัฐได้ใช้โทษอาญาเป็นเครื่องมือจัดการกับผู้กระทำความผิด

สำหรับการพิจารณาว่าพฤติกรรมอย่างใดควรบัญญัติเป็นความผิด และมีโทษหนักเบาสถานใด กฎหมายอาญาสมัยใหม่ได้คำนึงถึงข้อพิจารณา 2 กรณีคือ

1. ส่วนได้เสียสำคัญของสังคมที่จะต้องรักษาไว้
2. ลักษณะอันเป็นภัยของผู้กระทำความผิด

การศึกษากฎหมายอาญา

1. ประมวลกฎหมายอาญา ได้บัญญัติไว้ 398 มาตรา โดยแบ่งออกเป็น 3 ภาค คือ

ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป

ภาค 2 ความผิด

ภาค 3 สหุโทษ

ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป แบ่งออกเป็นบทบัญญัติที่ใช้แก่ความผิดทั่วไปและความผิดสหุโทษ

---

(1) สง่า ลีนะสมิต, ศาสตราจารย์กฎหมายอาญา 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มร., 2521), หน้า 7-8.

การศึกษานับญาติในภาคนี้ ย่อมจะทำให้ได้ทราบถึงหลักทั่วไปของกฎหมาย
อาญาว่ามีอยู่อย่างไร ในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ

1. การใช้กฎหมายอาญา ซึ่งมีปัญหาว่ากำหนดเวลาและสถานที่ในการใช้
กฎหมายอาญามีอยู่อย่างไร

2. โทษ และวิธีการเพื่อความปลอดภัย ซึ่งมีปัญหาว่าโทษและวิธีการเพื่อ
ความปลอดภัยนั้นมีอยู่อย่างไร วิธีเพิ่มโทษ ลดโทษ และรอกการลงโทษ มีอยู่อย่างไร

3. ความรับผิดในทางอาญา ซึ่งมีปัญหาว่าอย่างไรจึงเรียกว่ากระทำโดย
เจตนา กระทำโดยประมาท กระทำโดยพลาด กระทำโดยสำคัญผิด ข้อแก้ตัวว่าไม่รู้
กฎหมาย ความไม่สามารถรู้ผิดชอบ ความมึนเมา กระทำด้วยความจำเป็น การป้องกันโดย
ชอบด้วยกฎหมาย กระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง
สามีภรรยาและญาติ บันดาลโทษเส เด็กระทำความผิด ผู้อ่อนด้วยอายุ เหตุบรรเทาโทษ
 ฯลฯ

4. การพยายามกระทำความผิด ซึ่งเป็นปัญหาว่าหากการกระทำความผิด
มิได้สำเร็จลง ผู้กระทำจะมีความรับผิดเพียงใดหรือไม่

5. ตัวการผู้ชี้และผู้สนับสนุน ซึ่งเป็นปัญหาว่าหากมีผู้กระทำความผิดร่วม
กัน ใชี้ให้กระทำ หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำความผิด ฐานะของบุคคลเหล่านั้นจะ เหมือนกัน
หรือแตกต่างกันอย่างไรหรือไม่ ใครเป็นตัวการ ผู้ชี้ให้กระทำความผิด หรือผู้สนับสนุน
นอกจากนี้แล้วยังรวมถึงเหตุส่วนตัวและเหตุในลักษณะคดีด้วยที่จะต้องกล่าวถึง

6. การกระทำความผิดหลายบทหรือหลายกระทง ซึ่งมีปัญหาว่าจะพึงลง
โทษกันอย่างไร

7. การกระทำความผิดอีก ซึ่งมีปัญหาว่าจะมีความรับผิดเปลี่ยนแปลงไป
อย่างไรหรือไม่

8. อายุความ ซึ่งมีปัญหาในเรื่องการฟ้องคดีอาญาในการลงโทษ ในการ
ยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือการกักขังแทนค่าปรับ ในการกักกัน และในเรื่องทัณฑ์บน

9. ความผิดลหุโทษ ซึ่งมีปัญหาว่าเป็นความผิดชนิดใด และกฎหมายได้กำหนดวิธีปฏิบัติไว้แตกต่างกับความผิดธรรมดาอย่างไรหรือไม่

ภาค 2 ความผิด เป็นบทบัญญัติที่ระบุความผิดต่าง ๆ ทูลฐานความผิดและโทษที่จะพึงลงแก่ผู้กระทำความผิด

ภาค 3 ลหุโทษ เป็นบทบัญญัติที่ระบุความผิดลหุโทษ คือ ความผิดที่มีโทษเบา

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติบทนิยามไว้ด้วยเพื่อความหมายเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับคำที่ใช้ในประมวลกฎหมายอาญานั้นมีความหมายในทางวิชาการเป็นพิเศษ

2. ขอบเขตวิชากฎหมายอาญา ตามหลักสูตรนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้แบ่งวิชากฎหมายอาญาออกเป็น 3 กระบวนวิชา คือ

1) กฎหมายอาญา 1 (LW 206) ศึกษาในภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป ตั้งแต่มาตรา 1 ถึงมาตรา 106 แห่งประมวลกฎหมายอาญา รวมทั้งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499

2) กฎหมายอาญา 2 (LW 207) ศึกษาในภาค 2 ภาคความผิด ตั้งแต่มาตรา 107 ถึงมาตรา 287 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

3) กฎหมายอาญา 3 (LW 301) ศึกษาในภาค 2 ภาคความผิด ตั้งแต่มาตรา 288 ถึงมาตรา 366 และภาค 3 ลหุโทษ ตั้งแต่มาตรา 367 ถึงมาตรา 398 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

3. ขอบเขตวิชากฎหมายอาญา 1 (LW 206) กฎหมายอาญา 1 เป็นกระบวนวิชาแรกที่ผู้ศึกษาจะต้องรู้ก่อนที่จะไปศึกษากระบวนวิชาที่ 2 และที่ 3 ต่อไป สำหรับ

ขอบเขตที่จะต้องศึกษา⁽²⁾ จะต้องศึกษาในภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป ตั้งแต่มาตรา 1 ถึง มาตรา 106 แห่งประมวลกฎหมายอาญา รวมทั้งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499

4. วิธีศึกษากฎหมายอาญา

ก. ผู้ศึกษาจะต้องมีประมวลกฎหมายควบคู่กับคำบรรยาย เวลาอ่าน คำบรรยายที่ได้อ้างมาตรา ผู้ศึกษาจะต้องเปิดประมวลกฎหมายดูข้อความในมาตรานั้นด้วย เพื่อความเข้าใจและจดจำ

ข. เวลาอ่านคำบรรยายและข้อความในมาตรา จะต้องอ่านแล้วทำความเข้าใจให้ดีเสียก่อน อย่าใช้วิธีท่องจำโดยไม่เข้าใจจะไม่ได้ผล ต้องทำความเข้าใจแล้วจึงค่อยจำให้ได้

ค. นอกจากจะทำความเข้าใจและจดจำแล้วจะต้องนำไปใช้ได้ด้วย กล่าวคือ จะต้องนำไปปรับกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทุกกรณี ไม่ว่าจะเป็นการตอบปัญหาข้อสอบไล่ หรือ ไปแก้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจริง ๆ ก็ตาม

---

(2) ดูหัวข้อเรื่องการศึกษากฎหมายอาญา ข้อ 1. ประมวลกฎหมายอาญา หน้า ข.